

κυρώσας τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ δι' ἐκεῖνου ὑπερ ὠνόμαζον γερούσιαν καὶ Ῥωμαϊκὸν λαόν. Ὁ Ἀλέξιος καὶ ὁ Δαυὶδ ἔζων ἐν ἀσημότητι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅτε οἱ σταυροφόροι ἤλθον, ὅπως πολιτορχήσωσιν αὐτήν. Κατόρθωσαν δὲ νὰ ὑπεκφύγῃσι πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως καὶ ἔφθασαν τὰς παραλίας τῆς Κολχίδος, ὅπου ἡ ἐκ πατρὸς θεία των, ἡ ἡγεμονὶς Θάμαρ κατεῖχε μέγαν πλοῦτον καὶ ἐξήσκει μεγάλην ἐπιβρόχην. Διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτῆς καὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς μνήμης τοῦ τυράννου πάππου των, ὅστις εἶχε φανῇ δημοτικὸς εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, συνήγαγον στρατὸν ἐκ μισθωτῶν Ἰθέρων, ὁ δὲ Ἀλέξιος ἀναγορεύθεισιν αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τούτου εἰσήλασεν εἰς Τραπεζοῦντα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1204, ἐνῷ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπιπτεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν σταυροφόρων. Ὡς νόμιμος ἀντιπρόσωπος τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν καὶ ἀποφύγων τοῦ νὰ συγχέωσιν αὐτὸν μετὰ τῶν πολυαριθμῶν ἀπογόνων καὶ μελῶν τῆς οἰκογενείας Ἀλεξίου τοῦ Γ' (τοῦ Ἀγγέλου), ὅστις εἶχε σφετερισθῇ τὸ ὄνομα καθὼς τὸν θρόνον του, ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ. Ἐχαιρέτησαν λοιπὸν αὐτὸν ὡς τὸν νόμιμον ἡγεμόνα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Οἱ Ἕλληνες τῆς Τραπεζοῦντος εἶχον ἱκανῶς φοβηθῇ ἐκ τῆς μεταπολιτεύσεως, ἐν ἣ ὁι σταυροφόροι καὶ οἱ Ἑνετοὶ ἐμψυκίζον τὴν πολιτικὴν δύναμιν καὶ κατέστρεφον τὴν ἐμπορικὴν εὐμερίαν τῆς φυλῆς των. Ὁ δούξ, ὅστις ἐκυβέρνηε τότε τὴν ἐπαρχίαν τῆς Τραπεζοῦντος ἐστερεῖτο καὶ νοὺς καὶ δυνάμειος τῆς ἀναγκαιᾶς, ὅπως ἀναγορεύσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν ἡγεμόνα ἀνεξάρτητον δὲν εἶχε δὲ καὶ ἱκανὴν ἐνεργητικότητα, ὅπως ἀντιστῇ εἰς τὸν νέον Ἀλέξιον, ὅστις ἐδιπλασίαζε τὴν τε δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, αἵτινες εἶχον διακρίνει πολλοὺς τῶν προγόνων του. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐνόησαν τὸν κίνδυνον, ὃν ἔτρεχον, ἐὰν οἱ Φράγκοι ἢ Γεωργιανοὶ προσέβαλλον τὴν ἐπαρχίαν των, μεμονωμένην οὖσαν τοῦ λοιποῦ κράτους, οὗτος δὲ ὁ φόβος καθίστα αὐτοὺς εὐνοϊκοὺς εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτοκράτορος ἐξασφαλίζοντος εἰς αὐτοὺς τὸ στήριγμα ὀνόματος τρομακτικοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἡ Τραπεζοῦς ἐφαίνετο ἀσφαλὴς ὥστε νὰ ᾖ τὸν τοῦλάχιστον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἡ δύνατο νὰ γίνῃ μητροπολις ἐνὸς κράτους. Ἐὰν τέλος ἡ νίκη ἡκολούθει τὰς σημαίας τοῦ νέου Μεγάλου Κομνηνοῦ, ἐὰν οὗτος ἐξεδίωκε τοὺς Φράγκους ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐὰν ἀπέδιδεν εἰς τὸ βυζαντινὸν

κράτος τὴν λαμπρότητα, ἥς ἀπῆλαυσεν ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς οἰκογενείας του, δὲν θὰ ἐφαίνετο ἀμφίβολον ὅτι οἱ πρῶτοι ὁπαδοὶ τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτοῦ ἐμελλον νὰ συνάξωσιν ἄφθονον πλοῦτον ἀμοιβῶν. Ὅθεν τοιαύτη τις προσδοκία ἦτο ἱκανὴ νὰ παραπείσῃ τοὺς Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ νομίζομεν ὅτι αὕτη οὐδόλως ὑπῆρξεν ἄνευ ἐπιβροχῆς καὶ εἰς ἄλλους αἰῶνας καὶ μετὰ ἄλλων ἐθνῶν.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

Ἡ ΔΙΠΛΗ ΚΑΤΑΣΤΟΡΦΗ. ¹⁾

Εἶχον παρέλθει τέσσαρα περίπου ἔτη ἔκτοτε ὅτε ἀνηγγέλθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας Β... ὅτι νέος διωρίσθη διοικητῆς καὶ ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλει φθάσει εἰς τὴν ἔδραν του. Τῶντοι μετ' ὀλίγας ἡμέρας συνοδία ἀκούοντως μεγαλοπρεπῆς ἀφίχθη καὶ ὁ νέος διοικητῆς ἀνέλαβε τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ καθήκοντα.

Κατὰ τὴν μεμακρυσμένην ἐκείνην ἐποχὴν, ὅτε τὴν Γαλλίαν ἐδέσποζεν ἡ μεγάλη καὶ παντοδύναμος ἐκείνη ἀριστοκρατία, οἱ δὲ τίτλοι περὶ πολλοῦ ἐτιμῶντο, πᾶς διοικητῆς ἀναλαμβάνων τὰ καθήκοντά του ὤφειλε κατ' ἔθος τοῦλάχιστον, ἐὰν μάλιστα οὐδένα ἢ μικρὸν ἔφερε τίτλον, νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς μεγάλους τιμαριούχους τῆς περιφερείας του καὶ νὰ προσφέρῃ αὐτοῖς τὰ σεβάσματά του καὶ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὁ Μαρκέσιος, ὁ κόμης, ὁ βαρὼνος, θεωρεῖτο τότε ὡς ὃν τι ἀπαρθίαστον, σεβαστόν. Εἶχε τὴν αὐλὴν του, τοὺς ὑπαλλήλους του, τὴν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν του. Πάντες δὲ οἱ κάτοικοι τῆς κομητείας του ἀπὸ τοῦ γεωργοῦ μέχρι τοῦ ἀνωτέρου λειτουργοῦ ὤφειλον νὰ δέχωνται ἢ νὰ ἐκτελῶσι μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας τὰς ἀποφάσεις του. Ἐνὶ λόγῳ ἡ Γαλλία διηρεῖτο εἰς πολλὰ μικρὰ ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων κράτη, μόνον σύνδεσμον ἔχοντα, ὅτι ἀνεγνώριζον τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας καὶ ἐχορήγουν αὐτῷ κατὰ τὴν ἀνάγκην στρατιώτας ἢ χρήματα. Ὅπως δὲ ἐνισχύῃ ὁ βασιλεὺς τὸν σύνδεσμον τοῦτον μετὰ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑποτελῶν του εὐγενῶν, διώριζε κατ' ἐπαρχιακὰς περιφερείας ἕνα ἀντιπρόσωπόν του καλούμενον διοικητὴν, καθὼς καὶ ἐν παρ' αὐτῷ δικαστήριον ἀνώτατον καλούμενον, δικάζον μόνον τὰς μετὰ ἑξὺ τῶν εὐγενῶν διαφοράς.

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδίου 69.

Ἄμα λοιπὸν ἀφίχθη ὁ νέος διοικητὴς ἤρχισε νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς πέραξ εὐγενεῖς, μὴ λησμονήσας βεβαίως τὸν κόμητα Βορδενῶ ἐν τοῖς πρώτοις. Ἰδοὺ δὲ τί ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφόν του περὶ τῆς τελευταίας ταύτης ἐπισκέψεως, σχέσιν ἔχον μὲ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς διτγῆσεώς μας.

«Δὲν ἠδυνήθην πρότερον νὰ σοὶ δώσω πληροφορίας περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ κόμητος Βορδενῶ, διότι ἀπόφασιν ἔχων νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ ἐν τῇ ἐπαύλει του μετ' οὐ πολὺ, ἐπεθύμουν νὰ ἀρυσθῶ αὐτὰς ἐκ τοῦ πλησίον, καὶ νὰ κορέσω ἐξ αὐτῶν τῶν πρὸς γυμνάτων τὴν μεγάλην περιέργειάν μου. Ὡς πόσον ἐπεθύμουν νὰ ἐφθανον ταχύτερον εἰς τὴν θέσιν μου! ἤθελον τοῦλάχιστον παρηγορήσει πατέρα ἀτυχῆ, καταβληθέντα ὑπὸ τὸ βάρος τῶν δυστυχημάτων.

»Ἦτο σχεδὸν μεσημβρία ὅτε ἐκινήσαμεν διὰ τὴν ἐπαυλιν τοῦ κόμητος. Ὁ ἥλιος ἐκπέμπων τὰς ἀκτῖνάς του ἐπὶ τὴν γῆν, ἐνεψύχου καὶ ἐθερμαίνει καὶ τὰ μικρότερα τῶν ἐμψύχων ὄντων. Μετὰ δύο ὥρων ὁδοιπορίαν διέκρινα ἀπὸ μακρὰν τὸν οἰκίσκον ὅπου κατεφύγομεν ἐν καιρῷ τῆς διαβάσεώς μας, ὅπως ἀποφύγωμεν τὴν καταλαδοῦσαν ἡμᾶς καταιγίδα, καὶ ὀλίγον πορρωτέρω τὸν πύργον τῆς ἐπαύλεως. Ἄν καὶ ἐπληροφορήθην καθ' ὁδὸν ὅτι ὁ κόμης εἶχε πρὸ δέκα ἡμερῶν ἀναχωρήσει, δὲν ἠδυνήθην ὅμως νὰ καταστείλω τὴν ὠθοῦσάν με περιέργειαν, τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσον ἤθελον νὰ εὐχαριστήσω καὶ τὴν ἐδικήν σου. Ἐπροχώρησα ὅθεν πρὸς τὴν ἐπαυλιν μὲ καρδίαν βαρυαλγῆ καὶ καταπεποννημένην, ὥστε προεμάτευον, ὅτι ἐμελλον νὰ μάθω. Ἰπάρχει ἐν τῇ καρδίᾳ μας φαίνεται μυστήριόν τι, δι' οὗ προμαντεύει αὐτὴ ἐνίοτε. Τὰ παράθυρα ἦσαν κατάκλειστα, καὶ μόνον εἰς τὴν θύραν ἴστατο εἰς γέρον ὑπηρέτης· τὰ πάντα ἐφαίνοντο ἔρημα καὶ σιωπηλά, καὶ αὐτὸς εἰσέτι ὁ ἔμπροσθεν τοῦ πύργου κῆπος, εἰς ὃν ἄλλοτε εἰχομεν περιδιαβάσει καὶ ὅπου εὐρομεν τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ἐλοῖζης ἥτο παρημελημένος καὶ σχεδὸν ξηρός. Ἐπέξευσα καὶ παρεκάλεσα τὸν ἀσκεπῆ ἰστάμενον ὑπηρέτην νὰ μᾶς χορηγήσῃ δωμάτιόν τι, ὅπως ἀναπαυθώμεν ὀλίγον. Μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἄλλοτε ὑπεδέχθημεν ὑπὸ τοῦ κόμητος· τὰ παραπετάσματα καὶ τὰ καλύμματα τῶν ἐπίπλων ἦσαν μέλανα καὶ τὸ πᾶν ἐνέφαινε πένθος· ὁ γέρον ὑπηρέτης, ἀφοῦ ἡσυχάσαμεν ὀλίγον, μὲ ἠρώτησεν ἐὰν ἐπεθύμουν τι τὸν εὐχαρίστησα καὶ τῷ ἔνευσα νὰ καθήσῃ. Ἐνδεδυμένος ὡς

πάντες οἱ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν εὐγενῶν εἶχεν ἐν συνόλῳ φυσιογνωμίαν ἀγαθοῦ ἀνθρώπου. Τὸν ἠρώτησα περὶ τοῦ κόμητος καὶ τῆς οἰκογενείας του, εἰπὼν αὐτῷ ὅτι καὶ ἄλλοτε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐπεσκέφθην τὴν ἐπαυλιν καὶ ἐγνώρισα τοὺς εὐγενεῖς κυρίους του. Μοι ἔδωκε κατ' ἀρχὰς πληροφορίας τινὰς ἀτελεῖς περὶ τῶν ἀτυχιῶν, αἵτινες ἐπηκολούθησαν ἐν τῇ ἐπαύλει, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπέισθη ἐκ τῶν ἐπανειλημμένων ἐρωτήσεών μου ὅτι ἐγνώριζον πολλὰ ἐκ τῶν διατρεξάντων, μοι διηγήθη μετὰ θλίψεως τὰ μετὰ ταῦτα συμβάντα.

»Ἡ ἀτυχὴς Ἐλοῖζα ἀφοῦ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας διέμεινε παρὰ τῇ θείᾳ τῆς βασανιζομένη ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου τοῦ συνειδότος τῆς, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐπαυλιν. Ἡ ἀπουσία τῆς ἐκ τοῦ τόπου τῶν συγκινήσεών της μακρὰν τοῦ νὰ ἐπουλώσῃ τῆς καρδίας της τὴν πληγὴν, κῦζησεν ἔτι μᾶλλον αὐτὴν ἢ πρῶτη φροντίς της ἅμα ἐλθούσης ἦτο νὰ τρέξῃ εἰς τὸν τάφον τοῦ Ροβέρτου, ὃν τοσοῦτον ἐμίσει ζῶντα, καὶ νὰ τὸν βαντίσῃ μὲ τὰ ἀφθόνωσ φέοντα δάκρυά της. Μετὰ δυσκολίας τὴν ἀπεμάκρυνεν ἐκεῖθεν ἡ μήτηρ της, ὑπενθυμίζουσα αὐτῇ τὴν δοθείσαν ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει μετριάσει τὴν θλίψιν της· εἰς μάτην ὅμως αἱ ὑποσχέσεις, αἱ παρακλήσεις, αἱ ἀπειλαί· οἱ διαλογισμοὶ τῆς Ἐλοῖζης εἰς ἐν καὶ μόνον μέρος προσηλοῦντο, εἰς τὸν τάφον ἐκεῖνον.

Μὴν εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς της καὶ οὐδεμίᾳ βελτίωσιν τῆς θλίψεώς της ἐφαίνετο· πᾶσαν πρωίαν, ἐνῷ ἀκόμη ἐκοιμῶντο οἱ ἐν τῷ πύργῳ, κατέβαιναν εἰς τὸν κῆπον, ἐσύναζεν ἄνθη καὶ ἔτρεχεν εἰς τὸν τάφον τοῦ Ροβέρτου. Ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τῶν περικυκλούντων αὐτὴν θλιβερῶν ἀντικειμένων ἐγονυπέτει καὶ προσηύχετο. Ἐπειτα ἐγερομένη ἔπλεκε στέφανον ἐκ τῶν ἀνθῶν τὰ ὅποια εἶχε φέρει καὶ στέφουσα τὸν τάφον ἐπανήρχετο εἰς τὸν πύργον. Αἱ μητρικαὶ περιθάλψεις καὶ τὰ χυνόμενα δάκρυα ἤρχίζαν κατ' ὀλίγον νὰ πραῦνωσι τὴν θλίψιν της, αἱ δὲ παρειαί της ν' ἀναλαμβάνωσι τὴν προτέραν αὐτῶν ἀνθηρότητα. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ ἀφίξις τοῦ πατρὸς της ἐκ Παρισίων, ὅπου εἶχε μεταβῆ χάριν ὑποθέσεών του. Καὶ ἐπεσκέπτετο μὲν τὸν τάφον καθ' ἐκάστην, ἀλλὰ δὲν ἔλλαβε πλέον τὰ δάκρυά της φαίνεται εἶχον ἐξαντληθῇ.

Χαιρόμενοι οἱ γονεῖς της ἐπὶ τῇ μεταβολῇ ταύτῃ ἤρχισαν νὰ ἀναλαμβάνωσι τὴν προτέραν τῶν γαλήνην καὶ τὰ πάντα ἐφαίνοντο περιελθόντα εἰς τὴν λήθην, ὅτε πρωίαν τινὰ, τὴν ἐπέτειον

ἀκριβῶς ἡμέραν τῆς θλιβεράς καταστροφῆς τοῦ Ροβέρτου ἐγερθέντες ἐπληροφορήθησαν ὅτι ἡ Ἐλσιζα εἶχεν ἐξέλθει λίαν ἑνωρίς τοῦ πύργου καὶ διευθυνθῇ πρὸς τὸν τάφον. Ἐδραμον πάραυτα πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, ἀλλὰ δὲν τὴν εὔρον. Τὰ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ροβέρτου ἄνθη ἐμαρτύρουν ὅτι χεῖρ φιλικὴ εἶχε θέσει· αὐτὰ ἐκεῖ πρὸ μικροῦ κατώπτευσαν παντοῦ, ἀλλ' οὐδένα εἶδον· μικρὸς βοσκὸς ἐπότιζε τὸ ποίμνιόν του εἰς τὸν ποταμόν· εἶδα, εἶπεν οὗτος, τὴν κόμησσαν τρέχουσαν διὰ μέσου τῶν ἀγρῶν καὶ διευθυνομένην πρὸς τοὺς λόφους. Ἐτρεξαν πάραυτα πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν μέρος, ἀλλὰ παντοῦ ἡ αὐτὴ σιγὴ ἐπεκράτει. Ἀπελπισία κατέλαβε τότε τὴν ἀτυχῇ κόμησσαν, πλησιάσασαν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἔμπροσθεν τῆς παρεστάθη τὸ τρομερὸν δρᾶμα πρὸ ἑνὸς ἔτους. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐλειποθύμησε, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι δευτέρα ἐπανελήφθη ὁμοία καὶ ἐτι ἐκεῖνης τρομερότερα καὶ σπαραξικάρδιος σκηνή. Αἱ περιποιήσεις μας τὴν ἐπανέφεραν ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλὰ μόνον ὅπως κλαύσῃ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς ἡγαπημένης τῆς Ἐλσιζας. Ἡ ἀτυχὴς κόρη φαίνεται ὅτι πρὸ πολλοῦ ἐβασανίζετο ὑπὸ τῆς σκέψεως ὅπως ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Ροβέρτου, καὶ ἐξαγνίσῃ οὕτω τὴν συνειδήσιν τῆς, διότι ὡς ἐβεβαίωσε μετὰ ταῦτα ἡ θαλαμηπόλος τῆς ἐπὶ πολλάς νύκτας ἔμενεν ἄϋπνος πρὸ τῆς ἀποφράδος ταύτης ἡμέρας. Ἐγγαφε συχνὰ ἐπὶ πολλὴν ὥραν· εἶτα ὥσει ἐνεπνέστο ὑπὸ τινος ιδέας ἄφινε τὸ κονδύλιον καὶ κατέβαινεν εἰς τὸν κήπον. Ἡ δρόσος καὶ ὁ ἀνοικτὸς ἀὴρ τὴν ἀνεκούφιζον φαίνεται μεγάλως, διότι ἐπανήρχετο πολὺ ἡσυχάτερα.

Ὁ ἀγαθὸς γέρον μὲ διηγῆθη κατόπιν τὰ τῆς κηδείας τῆς Ἐλσιζας· ἡ θλίψις του ἦτο μεγάλη καὶ τὰ δάκρυά του ἔτρεχον. Συγκινηθεὶς ἐκ τούτου ἡγέρθη καὶ ἔθλιψα τὴν χεῖρά του, ὅπως τὸν παρηγορήσω. Μ' ἐθώρησε μὲ ὅμμα εὐγνώμον καὶ ἀφοῦ ἐσπόγγισε τὰ δάκρυά του μ' εἶπε μὲ φωνὴν προδίδουσαν ἄκραν συγκίνησιν.

— Οὐτε ὁ χρόνος, οὐτε ἡ ἡλικία μου ἡδυνήθησαν νὰ ἐλαττώσωσι τὴν φοικτὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἔκτοτε αἰσθάνομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου. Ἀπὸ τῆς τρομερᾶς ἐκεῖνης στιγμῆς βάρους δυσδίακτον θεωρῶ τὴν ζωὴν μου καὶ μόνον θέλγητρον εὐρίσκω ἐν αὐτῇ, νὰ ἐπισκέπτωμαι καθ' ἐκάστην τοὺς τάφους τῶν δύο ἀτυχῶν νέων.

— Καὶ ἐτάφη εἰς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ ἡ Ἐλσιζα; ἠρώτησα αὐτόν.

— Οὕτως διέταξε, καὶ μολονότι ὁ κόμης ἐπεθύμει νὰ τὴν ἐνταφιάσωσιν εἰς τὸ κοιμητήριον τῆς οἰκογενείας του, ἡ κόμησσα παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ σεβασθῇ τὴν τελευταίαν τῆς πεφιλημένης θυγατρὸς των θέλησιν.

— Καὶ εἰς ποῖον ἐνεπιστεύθη τὴν θέλησιν τῆς, ἐπανέλαβον.

— Ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς, ἀπήντησεν ἐκεῖνος, εὐρέθη μετὰ τὸν θάνατόν τῆς ἐπιστολὴ ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν μητέρα τῆς. Τὸ περιεχόμενον αὐτῆς πλήρες πάθους, ἀλλὰ καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς γονεῖς τῆς ἀντέγραψα, ὅπως μὴ λησμονήσω τινὰ τῶν παραγγελιῶν τῆς.

— Μεγάλως θὰ μὲ ὑποχρεώσης, γέρον μου, ἐὰν μοὶ ἐπιτρέψῃς ν' ἀναγνώσω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, τῷ εἶπον, διότι αἱ περιπέτειαι τῆς οἰκογενείας τοῦ κυρίου σου μεγάλως μὲ συνεκίνησαν ἀφ' ἧς ὥρας ἐπάτησα τὸ πρῶτον τὸν πύργον τοῦτον.

Εἰς τὴν παράκλησίν μου ταύτην ἐδίστασεν ἐπὶ μικρὸν νὰ ἐνδώσῃ ἐπὶ τέλους ὅμως ἀφοῦ μὲ εἶδεν ἐπιμένοντα, ἐξῆγαγεν ἐκτοῦ κόλπου του αὐτὴν ἐπιμελῶς περιτυλιγμένην καὶ μοὶ τὴν ἐνεχείρισε. Τὴν ἀνέγνωσα ἐπανελημμένως καὶ μοὶ ἔμεινεν ἐντετυπωμένη μέχρι κεραίας εἰς τὸν νοῦν. Ἴδου τὸ περιεχόμενον αὐτῆς.

Φιλτάτη μοι ἀλλ' ἀτυχὴς μητέρα,

«Τρίτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥρα ἐσήμανε καὶ ὅμως δὲν δύναμαι νὰ κλείσω ὀφθαλμόν· μὲ ἐγκατέλειψε καὶ ὁ ὕπνος! Καὶ ποῦ ἄλλου νὰ ζητήσω λοιπὸν καταφύγιον, ὅπως ἀπομακρύνω ἀπ' ἐμοῦ τὰς καταδιωκούσας με θλιβεράς εἰκόνας. Ἀπατηλὴ ἰδέα, διότι καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ τί ἄλλο βλέπω ἢ ὄνειρα φρικτῶδη!

Δι' ἐμὲ ἡ ζωὴ, φιλτάτη μοι μητέρα, κατέστη διηνεκὴς βάσανος, σειρά ἀλληλοδιαδόχως θλίψεων καὶ τύψεων συνειδότος· παντοῦ βλέπω ζόφος καὶ ἀπελπισίαν (!)

Φρίκη μὲ καταλαμβάνει ὅταν ἀναμνησθῶ ὅτι ὑπῆρχε ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς νέου πλήρους ζωῆς καὶ εὐκλεινείας· ὅταν ἀναμνησθῶ λέγω; πάντοτε, μητέρα μου, πάντοτε! παντοῦ ὅπου στρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἢ εἰκὼν του ἐμφανίζεται· τὰ ὧτά μου βομβοῦσι τοὺς τελευταίους τοῦ λόγου «Διατί μὲ ἐμίσησες τόσο; εἰς τί σοὶ ἔπταισα; Ἀφοῦ εἶπα ὅτι ὄχι μόνον δὲν μὲ ἀγαπᾷς, ἀλλὰ μὲ μισεῖς, μὲ ἀποστρέφεις, σ' ἀφίνω...» μοὶ ἔλεγεν ἀπερχόμενος μὲ βῆμα στερρόν εἰς τὸν τάφον.»

» Ἀφίνουσα τὴν πρόσκαιρον ταύτην ζωὴν, εἰς ἣν με προσήλου μέχρι τοῦδε ἡ ἀγάπη σου, ἀναπολῶ μετ' εὐγνωμοσύνης τὰς μητρικὰς σου θωπείας καὶ περιποιήσεις, ἃς οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἠδυνήθην νὰ ἀποδώσω. Εἶμαι πεπεισμένη ὅτι ἡ περαιτέρω παρουσία μου θὰ προξενῇ θλίψεις μόνον καὶ δάκρυα. Ἐν πόσα τὸν νοῦν μου ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα αἰσθήματα συνταράσσουσι· μέχρι πρὸ ἐνὸς ἔτους τὸ πᾶν περὶ ἐμὲ χαρὰ ἦτο καὶ ἀγαλλίασις, ὁ ὕπνος γλυκὺς, αἱ ἀγροτικαὶ διασκεδάσεις, εἰς ἃς ἤμην ἐξοικειωμένη ἐκ νηπιότητός μου, τερπναί, τὰ ὠραιότερα τῶν ὄντων με ἔθελγον, καὶ τώρα Θεέ μου κρημνοὺς μόνον καὶ βάραθρα βλέπω· ὁ ἀκολουθήσω τὸ πεπρωμένον μου, διότι μοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιστῶ ἐπὶ πλέον.

» Ἀλλ' ἔστω, ὀπισθοχωρῶ εἰς τί δύναμαι νὰ ὠφελῶ; Μὴ δὲν σὰς ἐπροξένησα τόσας λύπας καὶ τόσας ὀδύνας; καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἄρά γε δὲν θέλετε ὑποστῆ ὁμοίως καὶ ἔτι μεγαλητέρας χάριν μου; Συλλογίζομαι καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ὑποφέρετε αὖριον, ἀλλ' αὕτη, ὅσω μεγάλη καὶ ἂν ᾖ, θὰ σὰς ἀπαλλάξῃ ἀπ᾽ παντὸς θάρους δυσθαστάκτου πλέον.

» Χιλιάκις ἀπεπειράθην νὰ ἔλθω πλησίον σου καὶ νὰ ἀσπασθῶ τὴν δεξιάν σου καὶ τὴν τοῦ πατρός μου, ὅντινα τοσοῦτον ἐπύκρυνα, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην· ἐνδόμυχος τις φωνὴ μοὶ ἔλεγε νὰ παραιτηθῶ τῆς ιδέας μου. Τὴν εὐχὴν σου, μητέρα μου ζητοῦσα, σὲ παρακαλῶ νὰ συντελέσης παρὰ τῷ πατρί μου νὰ με συγχωρήσῃ.

» Παρακαλῶ τὸν κύρ Φραντσέσκον νὰ ἐπιμεληταί τοὺς τάφους μας· ἐπιθυμῶ νὰ ταφῶ πλησίον ἐκείνου ὃν τόσον ἠδίκησα, ἐλπίζω νὰ μὴ μοὶ ἀρνηθῇτε τὴν χάριν ταύτην· ὑγιαίνετε, προσφιλεῖς μοι γονεῖς! Σεῖς δὲ ἀγαπαὶ εἰσέτι καρδίαι, ἀδελφοί μου ἡγαπημένοι, μὴ λησμονήσητε ὅτι εἶχατε ἀδελφὴν, ἥτις σὰς ἡγάπα περιπαθῶς.

» Ἰγιαίνετε ἅπαντες. εἶναι καιρὸς ν' ἀπέλθω.»

Ἐπὶ πολὺ ἐμείναμεν σιωπῶντες· θαυμασμός μεμιγμένος μετὰ θλίψεως με εἶχε κυριεύσει· ἔπειτα ἐγερθεὶς περιεπτύχθη τὸν ἀγαθὸν γέροντα καὶ τὸν ἐπαρηγόρησα ὅσω ἠδυνάμην· εἰς μάτην ὅμως αἱ προσπάθειάί μου, διότι ἐφαίνετο ἀποφασισμένος νὰ θρηνῇ αἰωνίως.

Μετ' ὀλίγον ἐλθόντες οἱ ἄνθρωποι μου, οἵτινες εἶχον ἐξέλθει ἵνα περιέλθωσι τὴν ξπαυλιν, με εἰδοποίησαν ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς ἀναχώρησιν. Κατέβην ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ πιστοῦ γέροντος. Πρὶν ὅμως ἀφήσω τοὺς θλιβεροὺς

τούτους τόπους ἠθέλησα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς τάφους τῶν ἀτυχῶν νέων. Ἐν τῷ μέσῳ ἄλλους ἐκ πύκνων δύο κυπάριστοι ὑψῶναν τὰς κωνοειδεῖς κορυφὰς των καὶ κάτωθεν αὐτῶν, κεκαλυμμένοι ὑπὸ μαρμαρίνων πλακῶν, ὑπῆρχον δύο τάφοι. Δὲν ἔστεφον πλέον αὐτοὺς ἄνθινος στέφανοι· τὴν ἐλαιοῖσιν ταύτην ἀνεπλήρου δάφνη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν φυτευθεῖσα.

ΠΕΡΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ.

Πολλοὶ πολλάκις πρὸς οὐδὲν λογιζόμενοι τὴν τῆς πατρίδος των γνῶσιν καὶ ἱστορίαν καὶ εἰς ἕτερα τρεπόμενοι τούτων εὐτελέστερα, ἀφοῦ ἀμυδράς τινες ιδέαι περὶ τῆς καθόλου ἱστορίας ἐν τῷ μαθητικῷ βίῳ ἔμαθον ἢ παρ' ἄλλων ἤκουσαν, προέρχονται θαρραλέοι, ἵνα διεκδικήσωσι στερρῷ τῷ ποδὶ ἀληθείας, ὧν οὔτε τὴν ἐλάχιστην ποτὲ ἔγνωσαν. Καὶ ὅμως ἡ γνῶσις τῶν παθημάτων καὶ περιπετειῶν τῆς πατρίδος ἐνὸς ἐκάστου δύναται πολλάκις νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ποδηγετήσῃ τὸν ταύτην μελετώντα καὶ σπουδάζοντα· τίς ἵνε καὶ ὁποῖα ἡ πατρίς του ἵνε αἱ πολυύλητοι φράσεις αἱ μεγίστην ἐπιρροὴν ἔχουσαι ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις; περὶ τούτων, ἀφοῦ πρῶτον εἰσιτιῶντο οἱ ξένοι, ἠρωτῶντο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, τοῦτο δὲ καὶ νῦν ἔτι πολλὰχοῦ ἀκούομεν· αὗται δὲ δὲν σημαίνουν τὸ παρ' ἡμῖν ἀπλῶς πόθεν εἶσαι καὶ πῶς ὀνομάζεσαι, ἀλλ' ἔχουσι γενικωτέραν σημασίαν· εἰκότως· οὕτω δὲ πᾶς τις κατορθῶν νὰ ἐξακριβώσῃ τοῦτο δύναται οὐ μόνον τῆς ἱσμικῆς περικοχῆς τῆς πατρίδος του τὴν ἀρχὴν καὶ γένεσιν νὰ γνωρίσῃ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως σχέσιν καὶ ἀναφορὰν πρὸς τὴν πατρίδα του ἔχουσιν. Ὅταν ἐκ τῶν πολυτίμων ὥρῶν τῆς ἐργασίας του ὀλίγισται ἀφιερῶσθαι εἰς τοῦτο, καὶ ἕκαστος πρὸς ὅ,τι δύναται καὶ ἡμπορεῖ ἀσχολεῖται, ἀποτίει, νομίζομεν, τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τὴν πατρίδα φόρον τιμῆς καὶ ἀγάπης· πολλάκις διὰ τῶν μελετῶν τούτων κατορθοῖ νὰ κατασιγάξῃ τῆς καρδίας του τὰ παθήματα, ὅταν μάλιστα μακρὰν τῆς πατρίδος, τῶν συγγενῶν καὶ φίλων αἱ περιπέτειαι τῆς τύχης καὶ καταδρομαὶ ὑψοῦσι τὴν ἀγέρωχον κεφαλὴν των ὑψιτενέστερον· μικρὰς τις ἀναψυχὴ ἀρκεῖ νὰ δώσῃ τῷ ψυχορραγοῦντι καὶ ταλαιπωρουμένῳ νέας δυνάμεις. Καὶ ἔπειτα ὅταν τὸ παρελθὸν τῆς πατρίδος του καὶ τὸ ἐνεστὸς ἐξετάξῃ δύναται κάπως καὶ τοῦ μέλλοντος τὰ σκοτεινὰ ἔχνη νὰ διέτῃ, καὶ ἐπὶ τού-